

Waar beginnen jullie aan?

We bevinden ons in een kamer die Engels aandoet: de muur vol met foto's en prenten, donker houten kast en zorgvuldig uitgekozen 'bijpassende' tafel. We zitten op een bank met zachte kussens, verdrinken er nog net niet in. Hier en daar zien we wat tijdschriften liggen. We ruiken de geuren van koffie en thee én van honingkoekjes. Als we - voorzichtig, want we zijn op bezoek - een hap nemen, blijft de koek aan ons verhemelte plakken. Maar het gesprek duurt voort: we praten gewoon door. Welk gesprek? Het gesprek met de heer en mevrouw Caspanni: twee enthousiaste monumenteneigenaren.

Het verhaal van de Caspanni's begint in Castelré, een deel van de gemeenten Baarle-Nassau (een Nederlandse gemeente) en Baarle Hertog, dat op Belgisch grondgebied ligt. Niet zo lang geleden hebben we het echtpaar leren kennen tijdens een opdracht die MSP uitvoerde voor de gemeente. Op een kaart die wij destijds van de gemeente kregen, lezen we: 'Baarle: één gemeenschap. Door eendracht zullen wij handhaven.' Later wordt in de gemeentegids verteld dat het op papier wel eens een lastige combinatie lijkt: twee verschillende dorpen waar iedere dag op zowel bestuurlijk als persoonlijk vlak problemen opdoemen. Gelukkig toont de praktijk van elke dag het tegenovergestelde. Zo doet iedereen zijn inkopen in Nederlandse en Belgische winkels. Wij hebben dat tijdens ons werk aan de lijve kunnen ondervinden.

We nemen je even een uurtje mee terug in de tijd.

Nét op tijd parkeren we onze auto voor hun boerderij. We bellen aan bij de voordeur, die, zo horen we later, niet de voordeur van de woning, maar van het kantoor blijkt te zijn. We krijgen geen respons en hebben snel door dat er óf iets met de bel aan de hand is, óf dat er niemand thuis is. We besluiten dan ook het via de achterdeur te proberen. Daar treffen we meer levendigheid. Even verderop zien we werklui druk bezig met het restaureren van een schuur. We horen zagen, boren en nog meer werktuiggeluid. Houten planken worden gezaagd; dat pas gezaagde verse hout ruikt heerlijk.

Na een hartelijke begroeting zitten we even later in het Kantoor - zo wordt de kamer genoemd die Engels aandoet. De Caspanni's vertellen ons alles over hun liefde voor het instandhouden van 'het oude'.

De plaatsing: 'We zaten er écht op te wachten!'

'We zijn zeven jaar geleden begonnen. In juli 1991 hebben we dit pand aangekocht en zijn er pas in april 1992 in gaan wonen. Eind december 1996 is het een monument geworden. Maar we zijn al eerder bij de gemeente op gesprek geweest om te informeren of er een monumentenprogramma was, omdat we de Vlaamse schuur nog moesten restaureren. Toen bleek de gemeente Baarle-Nassau nog geen monumentenbeleid te hebben. Het bestond nog niet.

De toevalligheid wilde dat ik later te horen kreeg dat de gemeente min of meer door de provincie op de vingers getikt werd, geen monumentenbeleid te voeren. We zagen dus mogelijkheden om alsnog met tussenkomst van de gemeente onze Vlaamse schuur te gaan restaureren. Ik dacht: 'Dan moet ik eens even rustig afwachten.' Ook al gunden we daar ons eigenlijk geen tijd voor, we hebben dat toch gedaan. Op de avond dat het monumentenprogramma in de gemeenteraad werd goedgekeurd hebben wij ons verzoek om financiële tussenkomst in de bus gedaan. Denk niet dat er iemand eerder is geweest, we zaten er écht op te wachten en waren er blij mee.

Monumentenbeleid kan ook wel eens lastig zijn, hoor. Je hebt soms toch bepaalde dingen die je wilt doen, die je erg mooi vindt en die niet altijd overeenkomen met de wensen

van monumentenzorg. Het moet wel bruikbaar blijven. Zoals de Vlaamse schuur er bij stond, zo kon het niet meer; hij was erg vervallen. Het enige dat eigenlijk redelijk was, waren de spantconstructies die door de tijd scheef waren gaan staan.

Nadat we een historisch bouwonderzoek hebben laten uitvoeren door de Stichting historisch boerderij onderzoek is de schuur hersteld. We hebben zoveel mogelijk de constructieve knikken gelaten zoals ze waren. Het silhouet, lay-out en situering zijn gebleven zoals het was. We hebben er alles aan gedaan om de sfeer te behouden.'

Wij vinden alles wat oud is leuk

'We hebben heel doelbewust voor dit boerderijcomplex gekozen, vinden alles wat oud is leuk en wanneer het bruikbaar is, nog leuker. Terwijl de mensen die hier al wonen modernisme willen. Zij ervaren dat oude juist als heel beklemmend en willen af van het verleden. Zij willen vooruitgang en niet worden herinnerd aan de harde, zware arbeid van vroeger. Er was echt geen jonge boer uit deze streek die zei: 'Ik ga de boerderij van vader Heers kopen', die vonden onze boerderij maar een armoedige bedoeling.

Nu in Castelré meerdere panden op de monumentenlijst zijn geplaatst hopen we toch dat met een wijs gemeentelijk beleid een visie voor het behoud van historisch erfgoed en waarde volle agrarische landschappen behouden zal blijven. Wij, en vele anderen, vinden Castelré een unieke stek waar het mooi toeven is!'

Blij met bescherming

'Daarom zijn we zo blij met de bescherming. Deze hoek is dan in ieder geval wél beschermd. Het beleid bepaalt immers het karakter van dit pleintje en haar omliggende panden ...het gaat ons eigenlijk niet ver genoeg.

En ik heb echter wel het idee dat de gemeente Baarle-Nassau toch begint in te zien dat Castelré iets unieks heeft wat bewaard moet blijven en niet ten prooi moet vallen aan, in onze visie, onnodige zaken die afbraak doen aan het bijzondere karakter.

Ondanks dat men natuurlijk niet iedereen en alles aan de ketting kan leggen, zal men toch op een aanvaardbare wijze de bewoners en bezoekers enthousiast moeten maken voor het historisch erfgoed. De jongere generatie en import zouden richtlijnen meegegeven moeten worden, want zonder die richtlijnen zal het laatste beetje erfgoed ook nog verdwijnen. Als die richtlijnen er niet zijn gooit men een bulldozer overheen en leggen ze de zaak plat.

Gelukkig staan er in Baarle-Nassau waardevolle panden, maar door afwezigheid van een monumentenbeleid is veel schoons verdwenen. Natuurlijk moet er opgeknapt en gemoderniseerd worden, maar laat men alsjeblieft ambiance behouden. Vaak is de sfeer helemaal weg. En met sfeer bedoelen we: datgene wat eromheen hangt, de details van bouwtechnische zaken, kleuren, de coniferen haag of de beuken haag en zelfs de bestrating hoort daarbij. Sfeer is voor ons dat oude. Als alles bij elkaar past, hebben wij het over sfeer.'

Met de paplepel ingegoten

'Mijn grootvader, Jan van der Vlak, was architect, en in het zuiden zelfs een bekend bouwmeester. Hij werd postume de architectuurprijs BNA verleend in 1991. Veel van zijn ontworpen panden staan op een monumentenlijst. Dus wij hebben het thuis met de paplepel ingegoten gekregen; architectuur, mede omdat mijn moeder op het architectenbureau werkte. Er werd bij ons altijd wel over bouwen gesproken Vandaar ook de belangstelling in deze richting.

Ik lees ook heel veel, vaak middeleeuwse romans. Ver weg van de absolute werkelijkheid, ik vind het zalig. En als we op vakantie zijn dan doen we niets liever dan lezen

en oude dingen bekijken. ‘Alweer boerderijen kijken!’ zeggen we dan met een lach tegen elkaar.’

‘Door omstandigheden hebben we een tijd in Breda gewoond. En toen de gelegenheid zich voordeed hebben we een advertentie gezet in een lokale krant ‘Ons Weekblad’. Wij hebben dus bewust in deze hoek gezocht, omdat deze ons aantrok. Bereikbaar via snelwegen...ik kan zo naar Eindhoven, Amsterdam of Antwerpen. Voor mij is het belangrijk dat ik snel op het vliegveld ben in verband met mijn werkzaamheden in het Midden-Oosten.’

Enclavegebied

Met ‘deze hoek’ bedoelt de heer Caspanni het enclavegebied rondom Baarle-Nassau. In dat gebied is men steeds tegelijkertijd in de Nederlandse provincie Noord-Brabant als in de Belgische provincie Antwerpen. In de verschillende gemeenschappelijke straten zijn de Belgische en Nederlandse kris-kras door elkaar liggende huizen te onderscheiden door de schildjes met huisnummers, voorzien van de kleuren van de eigen nationale vlag (de grens loopt door een biljart van een café!). Castelré behoort tot de gemeente Baarle-Nassau welk grillig gebied ook wel de grootste “legpuzzel” van de wereld genoemd.

‘We wilden ook wel een beetje in de bewoonde wereld wonen, want anders zit je zo ver weg van scholen en winkels. Wat dat betreft is Castelré voor ons een ideale plek. Het is er rustig en uiteindelijk heerst hier nog een agrarisch karakter. We hebben ons van tevoren goed laten inlichten over wat men voornemens is te doen met dit gebied. Dus de provinciale plannen opgevraagd en gelezen. We hebben goed naar die plannen en de bestemmingsplannen gekeken. Op een gegeven moment hebben we de knoop doorgehakt en het gedaan. We verwachten niet dat het ooit een bio-industrie-achtig gebeuren zal worden. In tegenstelling tot gebieden die dat wel hebben, is dat in Castelré vooralsnog niet het geval.

Agrariërs verkopen niet via een makelaar, dat wisten we. De boer verkoopt bijna altijd zelf. Wanneer je wilt weten of er iets in de aanbieding is, dan kun je het beste zelf advertenties zetten, want daar reageert men wel op. Dat heb ik overigens vaker gedaan, ook met het zoeken van gronden voor mijn bedrijf. Enfin, op de advertenties kregen we diverse reacties, maar we hebben daarin ook geselecteerd. Toen we hier kwamen zeiden we: ‘Dit is een hoek met sfeer.’

Het gesprek wordt onderbroken door een telefoontje en een fax. We nemen nog een slok thee en vervolgen het gesprek met de vraag waarom de Caspanni’s voor deze boerderij hebben gekozen.

Waar beginnen jullie aan!

‘Vonden we de boerderij nou echt zo mooi? Toen we de boerderij goed gingen bekijken, schrokken we behoorlijk. Voor de Vlaamse schuur waren we al gevallen, maar alleen daarvoor koop je natuurlijk geen huis. Ik dacht: ‘Oh, eindeloos! Daar ga ik helemaal voor! Dat lijkt me nou een leuke klus om die op te knappen.’ Iedereen zei: ‘Waar beginnen jullie aan!’ Want alles was aan elkaar gebouwd, er waren allemaal hokjes en overal waren platen tegenaan getimmerd.’

Restauratieplan

‘Toen hebben we een plan gemaakt met hulp van een bevriende architect, die al gepensioneerd is. Hij heeft ons wat ideeën aan de hand gedaan. Ook hebben we er een tekenaar opgezet die wat bouwtekeningen voor ons heeft gemaakt. Plan ingediend bij de gemeente, vergunning aangevraagd om te gaan verbouwen. Een vergunning aangevraagd om er een woonmodule neer

te zetten, we hebben namelijk negen maanden lang in zo'n keet gezeten. Want we zeiden: 'Als we het doen, dan willen we er wel bij zitten.' Je hebt zoveel dingen die je pas tegenkomt als je eraan bezig bent, en dan moet je er toch bij zijn. Daarnaast moet je toch een situatie creëren; je wilt graag mensen bezig zien die plezier in hun werk hebben. Ik moet overigens wel zeggen dat we hele goede vaklui hadden. En door de woonmodule konden we ons huis ook goed verkopen.

Restauratie

Vervolgens zijn we begonnen met slopen. Er is gigantisch veel opgeruimd. De vorige bewoners hadden het wel goed bijgehouden, maar toch anders. Hier lagen van die betonpannen op, dat was niet de bedoeling. Er zat een stoppenkast in, maar die was kapot, en er zat geen gasleiding in. Ze hadden op de graanzolder een bad aangelegd en verder stond er niks. Achter de koeien in de stal zat een aanrechtje. Men kookte achter de koeien in de stal!

Ik weet ook nog dat deze balken helemaal dichtgetimmerd waren met triplex. Men vond die balken natuurlijk armoedig staan, dus alles wat er aan balken inzat, was dichtgetimmerd - behalve in de schuur. Dat wisten wij niet eens, dat die houten balken er in zaten. Wij dachten: 'Misschien is het wel staal'. We hebben er ook niet naar gevraagd. Dus iedere keer als je iets weghaalde kwam er een verrassing te voorschijn. Dat geldt voor de deuren idem dito, die vonden wij in de schuur op het plafond. Van die deuren hadden ze een plafond gemaakt. We hebben ze opgeknapt en geschilderd en die hebben we allemaal weer gebruikt.

Je kunt het mooi vinden of niet, maar we hebben drie jaar zonder meterkast gezeten. Ik ging de schuur afbreken en daar vond ik grote kleppen, van eikenhout. Dus daar hebben we in de woonkamer een hele kast van gemaakt. Iemand in de buurt ging een varkenshok afbreken en toen zei ik: 'Al die schotten wil ik wel hebben.' Die had ik dan alvast. En dat vind ik het leuke: gewoon alle materialen die we vonden hebben we bewaard.

We hebben ook nog onder het huis gegraven. Hieronder lag een tegenvloer. dat waren allemaal van die tegels uit 1920, een soort mozaïek-achtige tegels. Ze waren eigenlijk zó lelijk, dat we ze wel leuk vonden. Alleen onder de tegels lag zand, veel zand, dus iedere keer was het drijfnaat. Toen hebben we alles afgedekt met plastic en er een nieuwe vloer overheen gestort. We zijn al met al zo'n zeven centimeter hoger komen te zitten.

Wat ik een mooi detail vond, dat waren de hoge deuren, voor die tijd helemaal niet zo gebruikelijk. Terwijl er in de opkamer lage deuren zaten; waarschijnlijk hebben de oude eigenaren die erin gezet. Overigens vonden we nog foto's en die hebben we aan hen teruggegeven. We hebben de negatieven ervan gekregen en met hen afgesproken dat we hen hun ouderlijk huis nog eens laten zien. Dan nodigen we die familie eens uit. Er zullen dan waarschijnlijk een heleboel verhalen gaan komen!

De hele restauratie en het opknappen van de boerderij is niet in één keer gebeurd. We kennen ook mensen die zeggen 'hup, opknappen ermee!'. Wij hebben dat niet gedaan. We hebben iedere keer wat gedaan. Dan zie je ook wat je nog moet doen en waar je het kunt halen.'

Financiering restauratie

'Destijds is hier iemand van de gemeente Baarle-Nassau langs geweest. Dat was zo rond 1991. Toen was gemeentelijke of monumentale subsidie nog niet aan de orde. Het is namelijk pas monument geworden in december 1996. Maar toen die meneer langskwam, kwamen wij niet in aanmerking voor een financiële bijdrage van de gemeente. Toen ben ik verder gegaan met enkele andere instanties. Ik heb een plan voorgelegd voor de renovatie van het dak, want ik wilde het dubbelwandig maken en isoleren, alsmede dubbel glas aanbrengen. Uiteindelijk heb ik daar gebruikt van gemaakt.'

Wens voor informatiepunt voor materialen

‘Soms zou ik wel eens een blad willen hebben waarin allemaal van die oude spullen staan. Zo was er in Baarle-Nassau een meneer en die verzamelde alles; een hele schuur vol oude spullen. Die had dan een paar varkensschuren vol en die leidde mensen rond; hij had er een soort museumpje van gemaakt. Maar hij is overleden en ik weet eigenlijk helemaal niet waar hij die spullen heeft gelaten. Het probleem is vaak het vinden van specifieke spullen. Er zou een soort informatiepunt moeten zijn, waar je na kunt vragen waar je moet zijn. Ik heb wel een heleboel basisinformatie. Bij voorbeeld deurklinkers, daar heb ik een adresje voor in Amsterdam. In Engeland heb ik ook een aantal adresjes.

Daar ligt denk ik een taak naar de gemeente om een informatieblaadje of iets dergelijks te maken. Wat meer tips te geven. Daar zouden ze mensen heel erg mee helpen. De gemeente zou ook kunnen laten zien wat mensen nou met een bepaald pand hebben gedaan, mensen moeten ideeën krijgen. Veel mensen willen wel, maar hebben de ideeën niet.’

Na afloop van het gesprek krijgen we een heuse rondleiding door zowel boerderij als schuur. In de schuur zien we het aanrechtje waar de heer Caspanni over sprak. De schuur is weer in gebruik; er staan schapen. Het ruikt er naar wol. Rondom de schapen leggen werklui de laatste hand aan de afwerking van de schuur. Nog even en dan zullen we een uitnodiging ontvangen voor de feestelijke opening...

We zijn zo gefascineerd door het verhaal dat we de tijd uit het oog zijn verloren. Tot onze schrik kom je erachter dat we al twee uur verder zijn; bijna te laat voor de volgende afspraak! We danken de Caspanni's voor het leerzame gesprek en overhandigen hen een pakje overheerlijke Goudse stroopwafels. ‘Zodra ik de concept-tekst gereed heb’, zeggen we, ‘nemen we contact met jullie op’. In de auto werpen we nog een laatste blik op de schuur in de verte en begeven we ons terug, op weg naar de drukte van de Randstad.